

Závěrečná doporučení Výboru pro odstranění rasové diskriminace

ČESKÁ REPUBLIKA

1. Výbor projednal šestou a sedmou periodickou zprávu České republiky (dále jen „Zpráva“), zaslané jako jeden dokument ((CERD/CZE/7) na své 1804. a 1805. schůzi (CERD/C/SR/1804 a 1805), konané ve dnech 1. a 2. března 2007. Na své 1814. a 1815. schůzi (CERD/C/SROV.1814 a 1815), konané 8. a 9. března 2007, přijal následující závěrečná doporučení.

A. Úvod

2. Výbor vítá včasné zaslání Zprávy, která obsahuje statistická data a odpovědi týkající se oblastí obsažených v předchozích doporučeních Výboru. Výbor dále vyslovuje své uznání za upřímný dialog s delegací a za rozsáhlé a důkladné odpovědi, včetně těch písemných, na velký okruh otázek položených členy.

B. Pozitivní aspekty

3. Výbor vítá skutečnost, že dne 1. ledna 2007 vstoupil v účinnost služební zákon, který stanovuje zásady rovného zacházení se všemi státními zaměstnanci, pokud jde o podmínky výkonu služby, odměňování a jiná plnění peněžité hodnoty, vzdělávání a příležitost dosáhnout postupu ve službě.

4. Výbor vítá přijetí nového zákona o zaměstnanosti z roku 2004, který zakazuje přímou a nepřímou diskriminaci při uplatňování práva na zaměstnání, především na základě rasového nebo etnického původu, národnosti, občanství, původu, jazyka a náboženství anebo víry.

5. Výbor vítá příslib, který dostal od delegace, že na základě školského zákona z roku 2004 bude základní školní výuka probíhat bez jakéhokoli ohledu na občanství a oprávněnost pobytu. Účastnický stát poskytne detailnější informace o této problematice, především o všech přetrvávajících rozdílech mezi občany účastnického státu a ostatními občany EU v možnosti přístupu k základnímu a středoškolskému vzdělání a v možnosti účasti na obvyklých aktivitách organizovaných školou.

6. Výbor poznamenává s uspokojením, že účastnický stát ratifikoval v roce 2004 Evropskou úmluvu o občanství a Úmluvu o právním postavení osob bez státní příslušnosti, v roce 2006 pak Evropskou chartu regionálních či menšinových jazyků. Účastnický stát tím bere v úvahu důležitost těchto úmluv pro implementaci ustanovení Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace.

C. Problémy a doporučení

7. Výbor oceňuje, že údaje o národnostním složení populace, shromážděné účastnickým státem, jsou založeny na sebeidentifikaci jednotlivců, kterých se to dotýká, což je v souladu s obecným doporučením Výboru č. 8 z roku 1990. Výbor rovněž vítá snahu účastnického státu provést kvalitativní zhodnocení počtu Romů, kteří sami sebe chápou jako součást romské komunity. Výbor však pozoruje závažné nesrovnalosti mezi statistickými údaji a kvalitativními odhady, které naznačují omezené možnosti využití výhradně statistických údajů k posouzení ekonomické a sociální situace skupin, především romských.

Účastnický stát by měl zvýšit své úsilí v kvalitativním posuzování situace menšinových skupin v souladu se zněním článku 1 Úmluvy, především osob, které se samy cítí být součástí romské komunity. Účastnický stát by měl dále revidovat a upravit své metody sběru údajů, aby lépe splňovaly zásady sebeidentifikace. Všechny tyto kroky by měly být podniknuty po konzultacích s romskou komunitou.

8. Výbor opakovaně vyslovuje znepokojení, že přes veškeré úsilí se účastnickému státu dosud nepodařilo přijmout obecný antidiskriminační zákon, který by zaručil rovné zacházení a ochranu před diskriminací (články 1, 2 a 5).

Výbor znovu doporučuje účastnickému státu, aby přijal legislativní opatření k zákazu diskriminace na základě barvy pleti, rasy, rodu nebo národnostního a etnického původu, jak je definováno v článku 1 Úmluvy, jako zásadní aplikační princip v politické, hospodářské, sociální a kulturní sféře anebo v jakékoliv jiné oblasti veřejného života.

9. Výbor poznamenává, že Zpráva v části, která popisuje ustanovení trestního zákona, § 260, 261 a 261a, která upravují trestné činy „nacistické a komunistické genocidy“, je vysvětlení směřuje k trestnými činy páchanými z důvodu nenávisti, rasové propagandy a genocidy s třídním bojem. Takové zaměňování nejen oslabuje boj proti rasové diskriminaci, ale zároveň i politizuje genocidu, která je sama o sobě odsouzeníhodná.

Výbor naléhavě vyzývá účastnický stát, aby zajistil, aby při aplikaci trestního zákona nedocházelo ke směřování trestných činů, které mají odlišnou povahu.

10. Výbor registruje snížení počtu neonacistických koncertů, které je policií pozorováno od roku 2004, jakož i úsilí, které vyvinul účastnický stát při vytváření směrnic pro policii, které slouží pro předcházení organizace takových koncertů. Výbor však nadále zůstává hluboce znepokojen informacemi o aktivitách, které podnikly veřejné orgány, aby zabránily a soudně postihly organizaci takových koncertů anebo účast na nich. Tyto akce nejsou ani systematické, ani dostačující (článek 4).

Výbor naléhavě vyzývá účastnický stát, aby zajistil, že pořádání rasistických koncertů, jakož i účast na nich, budou systematicky a důsledně potlačována, stíhána a trestána. Úřady účastnického státu, především policie, by měly přijmout aktivnější a rázné metody, které by zamezily konání takových koncertů a bránily jejich následné propagaci.

11. Výbor zaznamenal odpovědi poskytnuté delegací, že v roce 2006 nebyly Inspekcí ministra vnitra registrovány žádné trestné činy s rasistickým podtextem, které by spáchali policejní důstojníci. Výbor opětovně vyslovuje své znepokojení nad informacemi, že Romové, především děti, jsou objektem špatného zacházení ze strany policejních důstojníků a jsou umístováni do vazby a nuceni k přiznání drobných přestupků. Výbor vítá pokračující diskusi o vytvoření nového

systému prošetřování nezákonného chování policie, nezávislého na Ministerstvu vnitra. Výbor vyslovuje své politování, že tento systém dosud nebyl vytvořen (odstavec 4).

Výbor důrazně doporučuje účastnickému státu, aby v souladu s obecnými doporučeními Výboru č. 31 (2005; o zabránění rasové diskriminace při výkonu trestní spravedlnosti a fungování systému trestní justice) a 27 (2000; o diskriminaci Romů) zajistil, aby obvinění policie ze špatného zacházení a pochybení vůči příslušníkům menšinových skupin, především Romům, byla okamžitě a nestranně vyšetřena a soudně stíhána. Účastnický stát by měl rychle vytvořit nový systém anebo orgán nezávislý na policii a na Ministerstvu vnitra. Výbor si dále přeje získat detailní informace a statistické údaje o národnostním složení vězňů, především počty Romů a cizích státních příslušníků.

12. Výbor se znepokojením poznamenává, že snaha účastnického státu o vylepšení vztahů a vzájemného porozumění mezi Romy a policií, jakož i úsilí o přijetí členů romské komunity k policii neměly dosud velký úspěch. (články 4 a 7)

Účastnický stát by měl zásadně zvýšit své úsilí o vylepšení vztahů a vzájemného porozumění mezi Romy a policií a zabezpečit nábor členů romské komunity k policii a k dalším orgánům činným v trestním řízení. Výbor dále naléhavě žádá účastnický stát, aby zaručil, že nenávistné výroky vůči Romům, pronášené veřejnými činiteli anebo jinými osobami, nezůstanou nepotrestány.

13. Výbor je hluboce znepokojen panujícím negativním smýšlením a stereotypy mezi českou populací, týkající se Romů. (články 4 a 7)

Účastnický stát by se měl snažit zlepšit vztahy mezi romskými a neromskými komunitami, především na místní úrovni, podporovat prosazování tolerance a zajistit, aby všichni mohli plně užívat svá lidská práva a svobody.

14. Výbor se znepokojením poznamenává, že ženy, z nichž byla většina romského původu, byly podrobeny nucené sterilizaci. Výbor vítá šetření veřejného obhájce práv v této záležitosti, přesto však zůstává znepokojen, že účastnický stát dosud nepodnikl příslušné a rychlé kroky k určení odpovědnosti a poskytnutí náhrady obětem. Přestože si je Výbor vědom rozdílů mezi sterilizacemi prováděnými před a po roce 1991, kdy byla ukončena politika podporující nedobrovolné sterilizace, je nicméně hluboce znepokojen tím, že účastnický stát dosud nepodnikl příslušné kroky k zabránění nelegálního provádění sterilizací po roce 1991, a že podle dostupných zpráv byly sterilizace bez předchozího informovaného souhlasu žen uskutečňovány až do r. 2004. (články 2, 5(b) a (e) (iv) a 6)

Účastnický stát by měl bez otálení přijmout přísná opatření a přiznat obětem škodu, ať už se stala před anebo po roce 1991, a uznat specifickou situaci romských žen v této záležitosti. Účastnický stát by měl podniknout všechny příslušné kroky, aby usnadnil obětem přístup k právu a náhradě, včetně toho, že bude určena trestní odpovědnost a vytvořen fond, který bude obětem při tomto vymáhání práva a náhrady pomáhat. Výbor doporučuje účastnickému státu, aby zformuloval jasná a povinná kritéria pro získání informovaného souhlasu žen před sterilizací a aby zajistila, že těmito kritérii a postupy budou seznámeni lékaři i veřejnost.

15. Výbor je znepokojen, že navzdory přijetí nového zákona o zaměstnanosti v roce 2004 a programům, které účastnický stát provádí, je nezaměstnanost Romů obzvláště vysoká a že při přijímání do zaměstnání stále přetrvává diskriminace Romů. (články 2 a 5 (e) (i))

Účastnický stát by měl přijmout efektivnější strategii k prosazení zaměstnanosti Romů ve veřejné správě a institucích, jakož i v soukromých společnostech, a zabezpečit, aby Romové nebyli diskriminováni ve uplatňování svého práva na práci.

16. Výbor znovu opakuje své znepokojení nad informacemi, podle nichž jsou Romové obzvláště ohroženi vystěhováním z bytů anebo segregací v rámci bytové výstavby, a vyslovuje své politování, že účastnický stát dosud nepřijal odpovídající opatření k vyřešení této záležitosti. Výbor zaznamenává závazek účastnického státu podpořit obecní výstavbu dotovaných bytů, přesto je znepokojen, že samospráva obcí, vymezená vnitrostátním právním rámcem, je účastnickým státem popisována jako překážka při plnění jeho povinností zabezpečit výkon práva na bydlení pro všechny bez diskriminace, a to především na místní úrovni. Výbor je dále znepokojen tím, že vnitrostátní právo ne zcela jasně zamezuje rasové diskriminaci v uplatňování práva na bydlení (články 2, 3, a 5 (e) (iii))

Výbor připomíná účastnickému státu, že není přípustné odvolávat se na ustanovení vnitrostátního právního řádu kvůli ospravedlnění jeho pochybení v implementaci Úmluvy, a naléhá na účastnický stát, aby podnikl všechny příslušné kroky k zabezpečení práva na bydlení pro všechny bez diskriminace, ať už přímé anebo nepřímé, na základě rasy, barvy pleti, rodového, národnostního nebo etnického původu, a to především na místní úrovni. Účastnický stát by měl zajistit, aby vnitrostátní právní řád jasně zakazoval rasovou diskriminaci v uplatnění práva na bydlení a aby ochraňoval zranitelné osoby, včetně Romů před vystěhováním. Měla by být především přijata taková legislativní opatření, aby zajistila největší možnou ochranu pro nájemce a striktně uváděla okolnosti, za kterých je vystěhování možno provést.

17. Výbor je hluboce znepokojen pravidelnými informacemi o tom, že na území účastnického státu jsou Romové v oblasti vzdělání stále obětmi rasové segregace, což je situace, kterou účastnický stát, jak se zdá, dosud zcela neuznal. Výbor konstatuje s velkým znepokojením, že nepřiměřeně mnoho romských dětí navštěvuje tzv. „zvláštní školy“. Zaznamenává stanoviska účastnického státu, že tento stav je jednak výsledkem postavení Romů ve společnosti jako ohrožené skupiny, jednak i potřeby přijmout speciální opatření, které by odpovídalo potřebám a požadavkům Romů, a máje na mysli nový školský zákon, Výbor je stále znepokojen tím, že tato situace se zdá rovněž být výsledkem diskriminačních praktik a nedostatku citlivosti na straně úřadů vůči kulturní identitě a specifickým obtížím Romů. Zvláštní opatření ke zlepšení situace určitých skupin je legitimní pokud záměrně nebo ve svém důsledku nevede k vyloučení ze společnosti. Výbor je dále hluboce znepokojen tím, že nepřiměřeně vysoký počet romských dětí je odnímán jejich rodinám a umístován do ústavní či pěstounské péče. (články 2, 3 a 5 (e) (iii) a (v)).

Účastnický stát by měl posílit svou snahu o posouzení situace Romů v oblasti vzdělávání. Stát by měl rozvíjet účinné programy, speciálně zaměřené na ukončení segregace Romů v této oblasti, a také zajistit, aby romské děti nebyly připravovány o své právo na rodinný život a o právo na vzdělání jakéhokoli typu a na jakékoli úrovni. Výbor obzvláště doporučuje, aby účastnický stát přehodnotil své

metodologické postupy, které jsou používány pro umísťování dětí do zvláštních škol, a také aby nedocházelo k nepřímé diskriminaci romských dětí na základě jejich kulturní identity.

18. Výbor upozorňuje, že některé rozdíly činěné mezi právy českých občanů a cizinců nejsou zcela legitimní. Upozorňuje především na to, že cizinci, kteří nejsou občany žádného státu Evropské unie, nesmí být členy politické strany, i když mají v místních volbách právo volit a být zvoleni. Výbor dále se znepokojením poznamenává, že podle zákona o registrovaném partnerství osob stejného pohlaví, které v současné době projednává Parlament, musí být alespoň jeden z dotyčných osob český občan (článek 5).

Výbor upozorňuje účastnický stát na obecné doporučení č. 30 (2004), které se týká cizinců, a znovu připomíná, že odlišné zacházení na základě občanství je diskriminační, jestliže se toto zacházení neřídí kritérii vycházejícími se smyslu a podstaty Úmluvy a pokud nejsou tato kritéria správně a přiměřeně aplikována.

19. Výbor poznamenává, že Kancelář veřejného ochránce práv, která projednává stížností vznášené vůči institucím účastnického státu a další úkony stanovené zákonem o veřejném ochránci práv, obdržela pouze několik stížností na rasovou diskriminaci. Výbor je znepokojen tím, že kvůli zpoždění v přípravě a přijetí antidiskriminačního zákona nebyla oficiálně pověřena žádná jiná instituce výkonem ochrany práva na rovné zacházení, pomocí obětem při uplatňování jejich nároků anebo řešením stížností na rasovou diskriminaci v soukromém sektoru. Výbor je dále znepokojen, že nadále přetrvávající potíže při získávání právní pomoci jsou vážnou překážkou, zabraňující obětem rasové diskriminace dosáhnout soudního projednání případu (článek 6).

Výbor připomíná účastnickému státu, že nízký počet stížností obětí rasové diskriminace může být výsledkem nevhodné legislativy upravující tuto oblast, nebo nevědomosti obětí o jejich právech a o možnostech právních prostředků a jejich malé důvěry v právní systém. Účastnický stát by měl zhodnotit, do jaké míry tyto možné problémy brání obětem vznést svůj nárok a přijmout vhodné opatření k odstranění těchto problémů v případech, kdy to bude nutné. Výbor rovněž doporučuje, aby účastnický stát pověřil zvláštní instituci, aby prosazovala a monitorovala právo na rovné zacházení, aby pomáhala obětem uplatnit jejich nároky včetně právní pomoci a aby přijímala stížnosti na rasovou diskriminaci jak ve veřejném, tak i v soukromém sektoru.

20. Výbor, maje na paměti, že podle Ústavy je Úmluva nadřazena domácímu právu, zaznamenává minimum případů, kde by se na Úmluvu bylo odvoláváno před tuzemskými soudy a kde by Úmluva převládla nad domácí legislativou. (články 2 a 7)

Účastnický stát by měl zvýšit své úsilí v profesním vyškolení soudců a právníků o obsahu Úmluvy a o jejím statusu v rámci domácího právního systému.

21. Výbor lituje, že neobdržel dostatečné informace o tom, nakolik jsou součástí školních osnov předměty týkající se interkulturní a multikulturní výchovy, a o opatřeních přijatých k zabezpečení práv osob náležejících k menšinám, na účast v kulturním životě (články 5 (e) (iii) a 7).

Výbor doporučuje, aby účastnický stát včlenil do učebnic na všech příslušných úrovních škol kapitoly o historii a kultuře národnostních menšin, včetně romské historie a kultury a zároveň podporoval vydání a distribuci knih a dalších tiskovin,

rozhlasové a televizní vysílání programů a další vhodné aktivity zabývající se historií a kulturou Romů, včetně toho, že se při těchto programech a aktivitách bude používat romský jazyk. Výbor dále doporučuje, aby účastnický stát zajistil účast menšin při přípravě těchto materiálů a dokumentů. Výbor si žádá více informací o rozsahu, v jakém se jazyky národnostních menšin, včetně romštiny, objevují ve školách a používají jako výukové jazyky.

22. Výbor vybízí účastnický stát, aby zvážil ratifikaci Mezinárodní úmluvy o ochraně práv všech migrujících pracovníků a členů jejich rodin.

23. Výbor doporučuje, aby účastnický stát vzal při sladování Úmluvy a domácího právního řádu na vědomí příslušná ustanovení Durbanské delegace a Akčního programu, a především články 2 a 7 Úmluvy. Výbor dále vyzývá účastnický stát, aby ve své příští periodické zprávě uvedl informace o Národním akčním plánu a dalších opatřeních přijatých za účelem provádění Durbanské deklarace a Akčního programu na národní úrovni.

24. Výbor doporučuje, aby zprávy účastnického státu byly pro veřejnost snadno dostupné od okamžiku předložení, a aby byla rovněž zveřejněna doporučení Výboru k těmto zprávám.

25. Výbor doporučuje, aby účastnický stát v souvislosti s přípravou své další periodické zprávy zvýšil své úsilí o spolupráci s organizacemi občanské společnosti, které pracují v oblasti potírání rasové diskriminace.

26. Výbor vyzývá účastnický stát, aby aktualizoval svůj základní dokument v souladu s požadavky všeobecné Základního dokumentu z Jednotných směrnic pro přípravu zpráv, které byly v poslední době schváleny smluvními orgány působícími v oblasti lidských práv (HRI/MC/2006/3 a Corr.1).

27. Účastnický stát poskytne v rámci jednoho roku informace o způsobu, jakým splnil doporučení Výboru obsažená ve výše uvedených odstavcích 8., 14., 17. a 19., podle části 1, pravidla 65 Jednacího řádu Výboru.

28. Výbor doporučuje, aby účastnický stát předložil svou osmou a devátou periodickou zprávu v jednom dokumentu, který bude předložen do 1. ledna 2010, a aby Zpráva byla aktualizovaným dokumentem a zabývala se všemi otázkami nastolenými v těchto závěrečných doporučeních.